

Yaşam Doyumunu Etkileyen Değerler: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma

Ahmet Sait Özkul¹, Ramazan Furkan Özkul²

Özet

Bu çalışmanın temel araştırma sorusu, üniversite öğrencilerinin yaşam doyumları üzerinde hangi temel/bireysel ve çalışma değerlerinin etkisi olduğunu tespit edilmesidir. Bu soru, iş hayatına atılacak genç bireylerin gerek yaşam gerekse çalışma ortamlarında hangi değerleri odaklarına aldıklarını/alabileceklerini ortaya koymak adına önemlidir. Literatürde değerlerin yaşam doyumunu etkilediğine yönelik çalışmalar yer almaktadır. Çalışmanın amacı doğrultusunda, Schwartz vd. (2001) tarafından geliştirilen Portre Değerler Anketi, Tevruz ve Turgut (2004)'ün geliştirdiği Çalışma Amaçları Testi ve Diener vd. (1985)'in Yaşam Doyumu Ölçeği kullanılmıştır. Çalışmada yaşam doyumunu ile değerler arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Geleneksellik ve uyuma değeri ile normatif değerlerin yaşam doyumunu pozitif yönde etkilediği görülmüştür. Ayrıca ailesi düşük gelir düzeyinde olanların uyum ve yüksek gelir düzeyinde olanların güç değeri ile normatif çalışma değerlerinin yaşam doyumları üzerinde pozitif ve anlamlı etkisi olduğu ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yaşam Doyumu, Mutluluk, Portre Değerler, Çalışma Değerleri, Çalışma Amaçları

Jel Kodları: M0

Values Affecting Life Satisfaction: A Study on University Students

Abstract

The main research question of this study is to determine which basic/individual and work values have an effect on the life satisfaction of university students. This question is important in terms of revealing which values young individuals who will start their careers focus on, both in their living and working environments. There are studies in the literature that values affect life satisfaction. In line with the purpose of the study, the Portrait Values Questionnaire developed by Schwartz et. al. (2001), Work Goals Test developed by Tevruz and Turgut (2004) and Diener et al. (1985) Life Satisfaction Scale was used. In the study, significant relationships were found between life satisfaction and values. It has been determined that traditionalism and conformity value and normative values affect life satisfaction positively. In addition, it has been revealed that those with low-income families have a positive and significant effect on the stimulation and those with high income levels have a positive and significant effect on the power value and normative work values.

Keywords: Life Satisfaction, Well-Being, Portrait Values, Work Values, Work Goals

Jel Codes: M0

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı	Bu çalışma Süleyman Demirel Üniversitesi 11.11.2021 tarih ve 113/15 sayılı etik kurul onay belgesi ile hazırlanmıştır.
Yazarların Makaleye Olan Katkıları	A.S.Ö. ve R.F.Ö. araştırmanın tasarımına ve uygulanmasına, sonuçların analizine ve metnin yazılmasına katkıda bulunmuştur. A.S.Ö.'nün makaleye katkısı %50 ve R.F.Ö.'nün makaleye katkısı %50'dir.
Çıkar Beyanı	Yazarlar ya da üçüncü taraflar açısından çalışmada çıkar ilişkisi/çatışması yoktur.

1. Giriş

Mutluluk ve yaşam doyumunu, insanlar için başlıca hedeflerdendir (Rask vd., 2002). Tarih boyunca düşünürler, insanın mutlu olmak için var olduğunu ve mutluluk arayışının insan davranışlarının temel amacı olduğunu ifade etmişlerdir. Örneğin Aristoteles, mutluluğu başlıca ve nihai iyi olarak tanımlamıştır. İnsanlar arasında, mutluluğun insan davranışlarının nihai amacı olduğu konusunda genel fikir birliği bulunmaktadır. Bununla birlikte, mutluluğu bir çerçeve içerisine almak ve analiz etmek zordur. İnsanlar mutluluğun arzu edilir bir şey olduğundan emin olsa da kimse tam olarak ne olduğunu veya nasıl elde

¹ Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İşletme, Isparta/Türkiye, saitozkul@sdu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8858-4685>

² Arş. Gör., Süleyman Demirel Üniversitesi, İnsan Kaynakları Yönetimi, Isparta/Türkiye, ramazanozkul@sdu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-0159-9599>

edilebileceğinin farkında olmayabilir. Nitekim iç huzur, memnuniyet veya tatmin ile aynı şey midir? Mutluluk zenginlikten mi, şöhretten mi yoksa güçten mi kaynaklanır? Bunlar, hala cevaplanması gereken asırlık felsefi ve ampirik sorulardandır (Shin ve Johnson, 1978).

Yaşam doyumuna dair açıklamalarda, amaçlara ulaşılması veya ihtiyaçların karşılanması gibi kimi durumlar elde edildiğinde mutluluğun ulaşılabilir bir durum olduğu ifade edilmektedir. Örneğin bir kuramsal temel “*ihtiyaçlar doyuruldukça mutluluğa, doyurulmadığı sürece ise mutsuzluğa neden olur*” şeklindedir. Buna ifadeye göre bireyin ihtiyaçları, onun mutluluğunda önemli bir etkidir. İhtiyaçların giderilmesi halinde de bireyler mutluluğa ulaşmak için çabalamakta ve bu sayede doyuma ulaşmaktadır. Bazı kuramlara göre ise mutluluk açıklamaları, öğrenilmiş yaşantılar sonucunda ortaya çıkan ihtiyaçların karşılanması üzerinde durmaktadır. Birey kendisini mutluluğa veya mutsuzluğa götürebilecek davranışları, bilinçli veya bilinçli olmadan yapabilir. Bu noktada bireylerin ihtiyaçlarının doyurulması sonucunda mutluluğa erişebileceğinden söz edilebilir. Amaç kuramlarında ise bireylerin belirli istekleri üzerinde durulmaktadır. Birey farkında olarak belli bir amaca ulaşmak isteyebilir. Bu amaca ulaştığında ise mutlu olur. Yani bireyin kendine belirlediği hedefler onun nelerle mutlu olacağı hakkında bilgi verebilir. Bunun yanı sıra bireyin sahip olduğu değerlerin de yaşam doyumunu üzerinde etkisi olduğunu göstermektedir (Yetim, 1991; Ateş, 2019).

Değerler, bireyin hayata bakışı ve yaşamı hakkında ne hissettiği üzerinde de etkilidir. Başka bir ifadeyle değerler, bireylerin mutluluğunu, yaşam doyumunu ve öznel refah düzeyini etkileyen önemli faktörlerdendir. Değerlerin insan davranışını güdüleme ve bireyin mutluluk düzeyini değiştirme potansiyeli dolayısıyla öznel iyi oluşa dair önemli olası sonuçlarla ilişkili psikolojik yapılar olduğu düşüncesi; değerler ve yaşam doyumunu ilişkisini ortaya koymayı hedefleyen çalışmaların çıkış noktasıdır (Myers ve Diener, 1995; Sağiv ve Schwartz, 2000; Öztürk ve Ünal, 2019).

2. Kavramsal Çerçeve

Çalışmanın kavramsal çerçevesi dahilinde öncelikle yaşam doyumunu, değerler ve çalışma değerleri literatürüne kısaca değinilmiştir. Daha sonra ise yaşam doyumunu ve değer kavramı arasındaki arası ilişkileri ele alan çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. Yaşam Doyumu

Bireyin beklentileri, gereksinimleri, arzu ve isteklerinin karşılanması olarak ifade edilen doyum, beklentilerin sahip olunanlarla yani gerçeklerle karşılaştırılması neticesinde ortaya çıkan bir olgudur (Özer ve Karabulut, 2003, s. 72). Yaşam doyumunu ise bireyin yaşadığı zamana veya geçmiş yaşamına ilişkin öz değerlendirme yapmasıdır (Neugarten vd., 1961, s. 134). Sahip olduğu hayatın kalitesini kendi tercih ettiği kriterlere göre genel olarak değerlendirmesidir (Shin ve Johnson, 1978, s. 478). Yaşam kalitesini olumlu anlamda yargılama derecesidir (Selim, 2007, s. 532). Bunların yanı sıra bireyin hayata karşı pozitif bir tutuma sahip olmasıdır (Haybron, 2007, s. 101). Bir anlamda ulaşmak istediği nihai amaçtır (Özer ve Karabulut, 2003, s. 72).

Bireyin kendi yaşamına ilişkin bilişsel değerlendirmesi (Diener vd., 1985, s. 71) olarak da ifade edilen yaşam doyumunu etkileyen birçok unsur bulunmaktadır (Ahn vd., 2004, s. 1; Bulut-Serin ve Aydınoğlu, 2013, s. 346). Sağlıklı beslenmek, fiziksel ve ruhsal anlamda sağlıklı olmak, spor yapmak, balık tutmak, müzik dinlemek, ebeveyn olmak, romantik/duygusal ilişki içerisinde olmak, ait olma duygusuna sahip olmak, ifade özgürlüğüne sahip olmak, eğitim almak/sürdürmek, ekonomik olarak iyi seviyede olmak, sosyal çevrede prestij sahibi olmak, entelektüel kapasiteye sahip olmak, sosyal ilişki kurmakta yetenekli olmak, gönüllülük içeren etkinliklere katılım sağlamak, sivil toplum kuruluşlarında faaliyet göstermek ve yeni insanlarla tanışmak gibi eylem/aktiviteler yaşam doyumunu etkileyen unsurların bir kısmını oluşturmaktadır (Flanagan, 1978, s. 141; Veenhoven, 1996, s. 29). Bireylerin yaşam doyumunu etkileyen bu unsurlar, literatürde dört başlık altında ele alınmaktadır (bkz. Tablo 1.) (Özdevecioğlu ve Aktaş, 2007, s. 8).

Tablo 1. Yaşam Doyumunu Etkileyen Unsurlar

Kategori	Açıklama
İş ile İlgili Unsurlar	Yapılan işin niteliği, işin başkaları tarafından nasıl görüldüğü, örgüt içi rol, iş yükü, örgüt içerisinde verilen eğitimler, alınan ücret ve yapılan işle ilgili edinilen tecrübe
Bireysel Unsurlar	Cinsiyet, yaş, eğitim durumu, kişilik özellikleri, negatif ve pozitif duygusallık ve beklentiler
Çevresel Unsurlar	Alternatif iş bulma imkanları
Toplumsal Unsurlar	Sosyal ağlar, üye olunan sosyal örgütler, aile ve akrabalarla kurulan ilişkiler

Kaynak: Özdevecioğlu ve Aktaş, 2007, s. 8

2.2. Temel Değerler / Bireysel Değerler

Değerler; “belirli bir davranış biçiminin veya varoluşun nihai durumunun, zıt ya da karşılıklı bir davranış biçimine ya da varoluşun son durumuna göre bireysel veya sosyal olarak tercih edilebilir olduğuna dair kalıcı bir inanç”tır (Rokeach, 1973, s. 5). Belirli durumları diğer durumlara tercih etmeye yönelik bir eğilimdir (Hofstede, 1991, s. 18). “Bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inanç”lardır (Güngör, 1998, s. 27). İnsanlara yol gösterici ilkeler olarak hizmet eden, önemi görece değişen ve arzu edilen durumlar arası hedeflerdir (Schwartz ve Sagie, 2000, s. 467).

İnsan hayatını etkileyen önemli kavramlardan olan değerler, her bireyin günlük olarak deneyimlediği gerçekliğin bir parçasıdır (Kilby, 1993, s. 55). Değerler, insan davranışını anlama sürecinde önemli bir konuma sahiptirler (Asan vd., 2008, s. 16). Kişilik, tutum, algı ve motivasyonları anlamak için temel oluşturduğundan, örgütsel davranışta kilit rol oynarlar (Tracy, 1989, s. 33; Sağnak, 2004, s. 103). Değerler; insan yaşamına yön verirler. İnsanların düşüncelerini belirlemeye yardımcı olurlar ve olayları nasıl algıladıklarını etkilerler. Dolayısıyla varoluşun anlamlandırılmasına yardımcı olurlar. Eş, arkadaş, meslek ve sosyal gruplar gibi insan hayatının başlıca seçimlerinde öne çıkarlar ve bireyin iyi yaşam anlayışına yönelik yargıların içerisinde yer alırlar (Kilby, 1993, s. 55). (bkz. Tablo 1.)

Tablo 2. Schwartz'ın Motivasyonel Değer Tipleri

Değer Tiplerinin Tanımı	Değer Örnekleri	Kaynaklar
<i>Güç:</i> Sosyal statü ve prestij, insanlar ve kaynaklar üzerinde kontrol veya baskınlık kurma	Sosyal güç Yetki/otorite, zenginlik/servet	Etkileşim Grup
<i>Başarı:</i> Sosyal standartlar çerçevesinde yetkinlik	Başarılı, kabiliyetli hırslı/tutkulu	Etkileşim Grup
<i>Hazzlık:</i> Bireyin kendisi için zevk ve duymusal tatmin/doyum elde etmesi	Zevk/haz Hayattan keyif almak	Organizma
<i>Uyarım:</i> Hayat içerisinde yenilik, heyecan ve meydan okuma	Cesur/cüretkâr olmak, farklı ve heyecan verici bir hayat	Organizma
<i>Öz-yönelim:</i> Bağımsız/özzerk bir biçimde düşünce ve eylem seçme, üretken olma ve keşfetme	Üretkenlik, meraklı olmak Özgürlük	Organizma Etkileşim
<i>Evrensellik:</i> Bütün insanları ve doğayı korumak için anlayışlı, takdir edici ve hoşgörülü olma	Açık fikirli olmak, sosyal adalet, eşitlik Çevreyi veya doğayı korumak	Grup Organizma
<i>İyilikseverlik:</i> Bireyin sıklıkla iletişim kurduğu kişilerin refahının/mutluluğunun korunması ve iyileştirilmesi	Yardımsaver Dürüst Bağışlayıcı	Organizma Etkileşim Grup
<i>Geleneksellik:</i> Geleneksel kültür veya dinî gerekliliklerden doğan geleneklere ve fikirlere saygılı olma, onlara bağlanma ve kabullenme	Alçakgönüllü olmak, dindar olmak Kişinin hayatında kendisine düşen payı kabullenmesi	Grup
<i>Uyma:</i> Diğer bireyleri üzme veya onlara zarar vermeye yönelik ve sosyal normlara zıt düşen eylemlerin, eğilimlerin ve dürtülerin kısıtlanması	İncelik/nezaket-nazik olmak, itaatkâr/sadık olmak Ebeveynlere ve yaşlılara saygı göstermek	Etkileşim Grup
<i>Güvenlik:</i> Toplumun, ilişkilerin ve benliğin güvenliği, uyumu ve istikrarı	Ulusal güvenlik Sosyal düzen, temiz olmak	Organizma Etkileşim Grup

Kaynak: Schwartz, 1994; Özkul, 2021

2.3. Çalışma Değerleri / Amaçları

Çalışma değerleri, çalışma yoluyla ulaşılmak istenen sonuçlardır (Turgut, 2017, s. 22). Çalışma alanı bağlamında elde edilen çıktılara verilen önemdir (Elizur, 1984, s. 379). İnsanların arzu ettikleri ve çalışarak gerçekleştirmek istedikleri nihai durumlardır (Nord vd., 1988, s. 2; Twenge vd., 2010, s. 1121). Çalışma değerleri temel/bireysel değerlere benzer bir biçimde; arzu edilen nihai sonuçlar veya davranışlarla alakalı olan inançlar ve bir ihtiyacın tatminine yönelik ortaya konan faaliyeti güdüleyen amaçlar şeklinde de tanımlanmaktadır. Bu bağlamda çalışma değerleri, temel/bireysel değerlerin çalışma ortamında ifade edilme şeklidir (Ros vd., 1999, s. 54; Turgut, 2017, s. 22).

Bireyin ihtiyaçları, amaçları, çalışma hayatındaki rolleri ve faaliyetleri bağlamında aksiyon alması/harekete geçmesi için güdü kaynakları olan çalışma değerleri; *iş yönelimi*, *çalışma amaçları* ve *arzu edilen iş özellikleri* gibi kavramlarla da ifade edilmektedir (Ros vd., 1999; Tevruz ve Turgut, 2004; Turgut, 2017, s. 23). Çalışma değerleri, Tevruz ve Turgut (2004); Tevruz vd. (2010) tarafından *bireyci*, *dünyevi* ve *normatif değerler* olarak üç başlık altında ele alınmaktadır (bkz. Tablo 3.).

Tablo 3. Çalışma Değerleri

Çalışma Değerleri	Çalışma Amaçları	Açıklama
Bireyci Değerler	Bilgi edinmek ve bilgiyi kullanmak	Yeni şeyler öğrenmek, sahip olunan yetenekler ve kapasiteyi kullanarak bir şeyler üretmeyi/ortaya koymayı amaç edinmek.
	Sevdiği işi yapmak	Yapılan işten zevk almak ve sevilen mesleği icra etmek.
	Hayata anlam vermek/katmak	Hayata yön vermeyi ve hayatta bir şeyler yapabilmemiş olmayı amaçlamak.
	Hayata hareket katmak	İnsanlara yardım etmek, sosyal ilişkileri geliştirmek ve kendini gerçekleştirmek.
	Hayata keyif katmak	Kişisel zevkleri tatmin etmeyi, hobileri ve hayalleri gerçekleştirmeyi amaç edinmek.
	Kendini meşgul etmek	Bedensel ve zihinsel olarak meşgul olmayı ve zamanı değerlendirmeyi amaçlamak.
Dünyevi Değerler	Geçimini temin etmek	Ekonomik geçimi sağlamak ve maddi olarak güvenli bir yaşam sürmeyi amaç edinmek.
	Statü kazanmak	Prestij, otorite, kariyer ve maddi varlık elde ederek toplum nezdinde saygı görmeyi amaç edinmek.
Normatif Değerler	Topluma katkı sağlamak	Topluma hizmet etmeyi, sosyal ve ekonomik refaha katkı sağlamayı amaç edinmek.
	Sakınmak	Kötü yola sapma ve yabancılaşmaktan kendini korumakla birlikte yarar sağlamayı, huzurlu ve sağlıklı olmayı amaç edinmek.
	Dini görevini yapmak	Allah'ın rızasını almayı, ahireti kazanmayı ve dini görevlerini yerine getirmek.
	Düzen kurmak	Kendine yuva ve iş kurarak düzenli bir hayat sürmeyi amaç edinmek.

Kaynak: Tevruz vd., 2010, s. 21; Tevruz, 2017, s. 25

2.4. Yaşam Doyumu ve Değerler Arasındaki İlişki

Bireyler, değerlerini ifade etmeleri ve gerçekleştirebilmeleri neticesinde hedeflerine ulaşmakla daha mutlu olabilirler. Ancak içerisinde buldukları durum, bireylerin değerlerini fark etmelerini engellediğinde, mutsuz olmaları da ihtimal dahilindedir (Sagiv ve Schwartz, 2000, s. 186-187). Bu bağlamda yaşam doyumu/mutluluk ile değerler arasındaki ilişki, üç açıdan ele alınmaktadır. Bunlar; sağlıklı değerler perspektifi, hedefe ulaşma ve birey-çevre uyumudur (Sagiv vd., 2004, s. 69).

Sağlıklı Değerler Perspektifi; öz belirleme kuramına dayanmaktadır (Ryan ve Deci, 2000). Öz belirleme kuramı, psikolojik gelişme ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarını yansıtan içsel değerlerin iyi oluşu desteklediğini; dışsal değerlerin ise başkalarının onayını, beğenisini ve övgüsünü almaya yönelik olduğunu belirtmektedir. İçsel yönelimli değerler; kişisel gelişim, ilişkiler ve toplumsal bağlılığı kuvvetlendiren değerlerdir. Dışsal yönelimli değerler ise güç, güvenlik, geleneksellik ve uyma gibi dışsal motivasyonu ifade eden değerlerdir. Bunun yanı sıra dışsal değerler; finansal başarı, görünüm ve popülerlik üzerine odaklanan değerlerden oluşmaktadır. Bu noktada dışsal yönelimli değerlerle yaşam doyumu/mutluluk

arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmaktayken; içsel yönelimli değerler mutluluğu pozitif yönde etkilemektedir (Sagiv vd., 2004, s. 69-71; Bobowik vd., 2011, s. 403).

Hedefe ulaşma; Sheldon ve Elliot (1999), bireylerin çabalarını mutluluklarıyla ilişkilendiren öz-uyum modeliyle; iyi oluşun psikolojik ihtiyaçların tatmin edilmesinden kaynaklandığını öne sürmüşlerdir. Bu bağlamda kendilerine uyumlu hedeflere ulaşmaları, bireylerin mutluluklarına bu hedeflerin dışındakilere ulaşmalarından daha çok mutluluk sağlar. Hatta bireylerin kendileriyle uyumlu hedefleri için çabalarını sürdürdükçe, doğuştan gelen temel psikolojik ihtiyaçlarından kaynaklanan bu hedeflere ulaşma ihtimalleri daha yüksektir (Sagiv vd., 2004, s. 73). Bir kişi, davranışı isteyerek ve uygulayarak deneyime dönüştürdüğünde, dahil olduğu/giriştiği faaliyeti ve bunların neticesinde ortaya çıkan değerleri tam olarak onayladığında özerktir. Dolayısıyla, sahip olduğu herhangi bir amaç veya değer, benliğiyle uyumlu olduğu ölçüde bireyin mutluluğuna katkı sağlayabilir (Chirkov vd., 2003, s. 98). Bunun yanı sıra, değer türü ne olursa olsun bireylerin, kendileri için en önemli olan hedeflere ve değerlere ulaştıklarında daha mutlu oldukları görülebilir (Sagiv vd., 2004, s. 75).

Birey-çevre uyumu; bireyin değer öncelikleri ile çevresinde hâkim olan değerler arasındaki uyumu ifade etmektedir. Literatürde birey-çevre uyumunun bireyin mutluluğunu etkileme sürecini açıklayan üç mekanizma ortaya konulmuştur. İlk mekanizma olan çevresel olanaklılık, hedefe ulaşmanın mutluluk üzerindeki etkisine dayanmaktadır. Bireylerin amaç ve değerleri ile uyumlu ortamlar, onların hedeflerine ulaşmalarına olanak sağlarlar. Uyumsuz ortamlar ise, bireylerin sahip oldukları değerlere göre hareket etme imkânı sağlamadığı için onların önem verdikleri amaçlarını gerçekleştirmelerini engeller. İkinci mekanizma, bir sosyal destek mekanizmasıdır. Sosyal destek, iyi oluşun önemli bir kaynağıdır. Bireylerin yaşadıkları çevreler; normatif ve arzu edilen inançlar, değerler ve davranışlar hakkında beklentileri oluştururlar. Bu beklentiler örtülü veya açık yaptırımlarla belirlenir. Karşılıklı anlayış odaklı çevrelerde yani bireylerin çoğunun benzer değerleri paylaştığı ortamlarda, normatif değerler hakkında net mesajların paylaşılması ve iletilmesi söz konusudur. Bu şekilde fikir birliği odaklı ortamlarda hâkim olan değerleri onaylayan bireylerin sosyal destekten yararlanma ihtimalleri yüksektir. Sosyal destek gören bireyler, değerlerinin doğrulandığını ve fikirlerinin sağlam temellere dayandığını hissederler. Buna karşın, çevrede hâkim değerlere zıt değer yargılarına sahip olan ve bunları ifade eden bireylerin bir tür sosyal yaptırımla karşılaşma olasılığı yüksektir. Bu bireylerin de görmezden gelinmeleri, dışlanmaları veya cezalandırılmaları söz konusudur. Üçüncü mekanizma, bireyin iç-uyum mekanizmasıdır. Bu mekanizmaya göre, bireyler içsel değer çatışması yaşadıklarında mutluluk düzeylerinde azalma durumu olabilir. Yani bireyin daha önceden edinmiş olduğu değerler ile yeni bir ortamda içselleştirmesi gereken değerler arasındaki çatışma, bireyin iyi oluş düzeyini olumsuz yönde etkileyebilir (Sagiv ve Schwartz, 2000, s. 187; Sagiv vd., 2004, s. 75-76).

3. Yöntem

Çalışmanın amacı doğrultusunda nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği kullanılmıştır. Araştırma safhasında elde edilen veriler, Jamovi 2.3.19 ve AMOS 24.0 istatistik programları kullanılarak analiz edilmiştir. Bu kapsamda öncelikle veriler gözden geçirilmiş, geçerlik ve güvenilirlikleri incelenmiş ve normallik analizine tabi tutulmuştur. Son olarak yaşam doyumu değişkeni ile diğer değişkenler arasındaki ilişki ve söz konusu değişkenlerin yaşam doyumu üzerindeki etkisini incelemek üzere korelasyon ve regresyon analizleri gerçekleştirilmiştir.

3.1. Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını Süleyman Demirel Üniversitesi öğrencileri oluşturmaktadır. Bu aşamada kolayda örneklem yöntemi tercih edilerek 482 öğrenciye ulaşılmıştır. Analiz sürecinde hatalı cevaplama yapmalarından dolayı 13 öğrencinin verisi analiz dışı bırakılmıştır. Bu doğrultuda analize dahil edilen 469 öğrencinin %63,5'i kadın ve %36,5'i erkektir. Katılımcıların yaş aralıkları 18-24 yaş aralığında olup yaş ortalaması 21'dir. Öğrencilerin ailelerinin aylık gelirlerinin ise daha çok 4250 TL ve üzerinde (%67,2) olduğu görülmüştür.

3.2. İşlem

Araştırma verileri toplanmaya başlamadan önce Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'na başvurulmuş ve 11.11.2021 tarihli ve 113/15 sayılı karar ile etik onay alınmıştır. Veriler, 2022 yılı Nisan ayında çevrimiçi bir anket sistemi aracılığıyla toplanmıştır. Katılımcılar, anketi doldurmaya başlamadan önce çalışmanın amacı ve kapsamı hakkında bilgilendirilmiş olup; onayladıkları takdirde katılım sağlayacakları belirtilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Veri toplama araçları olarak Portre Değerler Anketi, Çalışma Amaçları Testi ve Yaşam Doyumu Ölçeği kullanılmıştır. Portre Değerler Anketi; "1- %0 Benziyor" ve "6- %100 Benziyor", Çalışma Amaçları Testi; "1- Hiç Önemli Değil" ve "6- Fazlasıyla Önemli" ve Yaşam Doyumu Ölçeği ise "1- Kesinlikle katılmıyorum" ve "5- Kesinlikle katılıyorum" şeklinde beşli ve altılı Likert tipi ölçekle derecelendirmeleri yapılmıştır.

Portre Değerler Anketi (PDA); Schwartz vd., (2001) tarafından geliştirilmiş ve Türkçe uyarlaması Demirutku ve Sümer (2010) tarafından yapılmıştır. Ölçek, 10 boyut ve 40 maddeden oluşmaktadır (*Örnek madde: Çok başarılı olmak onun için önemlidir. İnsanlar üzerinde iyi izlenim bırakmaktan hoşlanır*). Bu çalışmada gerçekleştirilen doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonuçlarına göre, uyum istatistikleri iyi ve kabul edilebilir düzeydedir (bkz. Tablo 4.). DFA yapılırken birbirinden bağımsız modeller oluşturulmuştur (Cieciuch ve Schwartz, 2012). Bununla birlikte 4 madde uyum indekslerini olumsuz yönde etkilediği için modellerden çıkarılmış ve istatistik programının önerdiği standart hata katsayıları birleştirilmiştir. Elde edilen Cronbach alpha iç güvenirlik katsayıları ise .538 ile .754 arasındadır.

Çalışma Amaçları Testi; Tevruz ve Turgut (2004) tarafından geliştirilmiştir. Bu test öncelikle 76 madde ve 12 boyuttan oluşturulmuştur. Ancak madde sayısının fazlalığı nedeniyle her bir boyut, onu temsil eden ifadelerle tarif edilerek tek bir maddeye indirgenmiştir (Tevruz vd., 2010, s. 21-22). Netice itibarıyla 3 boyut ve 12 maddeden oluşan bir yapı elde edilmiştir (*Örnek madde: Toplum için faydalı şeyler üretmek, ülke gelişmesine ve ekonomisine katkıda bulunmak, huzurlu bir toplum oluşturmak, hizmet vermek ve gelecek nesillere yararlı şeyler bırakmak*). Gerçekleştirilen doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre elde edilen uyum istatistikleri kabul edilebilir düzeydedir (bkz. Tablo 4.). Cronbach alpha iç güvenirlik katsayıları ise .612 ile .777 arasında değer almaktadır.

Yaşam Doyumu Ölçeği; Diener vd., (1985) tarafından geliştirilmiş olup; Türkçe uyarlaması Dağlı ve Baysal (2016) tarafından yapılmıştır. Ölçek; tek boyut ve 5 maddeden oluşmaktadır (*Örnek madde: İdeallerime yakın bir yaşantım vardır*). Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre elde edilen uyum istatistikleri iyi ve kabul edilebilir düzeydedir (bkz. Tablo 4.). Cronbach alpha iç güvenirlik katsayısı ise .600'dür.

Tablo 4. Ölçüm Araçlarının İyi Uyum Değerleri

Ölçekler/Boyutlar	χ^2/df	CFI	TLI	GFI	AGFI	NFI	RMSEA	SRMR
Çalışma Amaçları Testi	3.677	.915	.885	.941	.906	.888	.076	.048
Yaşam Doyumu Ölçeği	1.633	.984	.968	.993	.979	.960	.037	.025
PDA - Değişime Açıklık	3.724	.948	.891	.979	.940	.952	.076	.039
PDA - Korumacılık	2.335	.971	.954	.976	.953	.950	.053	.034
PDA - Kendini Güçlendirme	4.213	.940	.901	.959	.917	.923	.083	.047
PDA - Özdeşleşme	2.335	.971	.954	.976	.953	.950	.053	.034

Referans değerler için bkz.: MacCallum vd., 1996, s. 134; Schermelleh-Engel vd., 2003, s. 52; Simon vd., 2010, s. 239.

3.4. Bulgular

Analizler gerçekleştirilmeden önce verilerin parametrik testlere uygun olup olmadığını tespit etmek amacıyla basıklık ve çarpıklık değerleri incelenmiştir. Yapılan inceleme neticesinde ilgili değerlerin ± 1.5 arasında yer aldığı ve dolayısıyla verilerin normal dağıldığı tespit edilmiştir (Shumacker ve Lomax, 2010, s. 62). Bununla birlikte değişkenlerin iç güvenilirlik katsayılarının orta ve yüksek düzeyde (Hinton, vd., 2014, s. 359) güvenilir olduğu görülmüştür. Elde edilen bulgular ise verilerin parametrik testlere uygun olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda değişkenler arası ilişkiyi sınamak için korelasyon analizi yapılmıştır (bkz. Tablo 5.).

Tablo 5. Değişkenler Arası İlişkiler

Değişkenler	Ort. (S.S.)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1. Yaşam Doyumu	3.47 (.59)	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Normatif Değerler	5.26 (.75)	.163***	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3. Dünyevi Değerler	5.24 (.83)	.083	.335***	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Bireyci Değerler	5.46 (.56)	.156***	.567***	.531***	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5. Güç	4.04 (1.32)	.068	.060	.363***	.194***	1	-	-	-	-	-	-	-	-
6. Başarı	4.48 (1.04)	.104*	.131**	.518***	.306***	.521***	1	-	-	-	-	-	-	-
7. Hazzelik	4.87 (.93)	.140**	.166**	.497***	.506***	.351***	.429***	1	-	-	-	-	-	-
8. Öz-yönelim	5.01 (.74)	.170***	.292***	.530***	.566***	.315***	.429***	.495***	1	-	-	-	-	-
9. Uyarım	4.56 (.94)	.146**	.278***	.425***	.448***	.338***	.375***	.497***	.533***	1	-	-	-	-
10. İyilikseverlik	5.25 (.72)	.093*	.379***	.273***	.483***	.055	.136**	.360***	.361***	.272***	1	-	-	-
11. Evrensellik	5.32 (.67)	.107*	.451***	.304***	.520***	-.017	.090	.288***	.397***	.265***	.562***	1	-	-
12. Güvenlik	4.92 (.73)	.192**	.463***	.351***	.436***	.146**	.280***	.320***	.448***	.259***	.384***	.484***	1	-
13. Geleneksellik ve Uyma	4.40 (.88)	.208**	.522***	.102*	.153***	.106*	.156***	.013	.098*	.110*	.252***	.271***	.428***	1

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 5 incelendiğinde katılımcıların çalışma değerleri boyutlarına vermiş oldukları puanlar yüksekten düşüğe doğru bireyci, normatif ve dünyevi olarak sıralanmaktadır. Puanlar temel değerler kapsamında incelendiğinde ise evrensellik, iyilikseverlik, öz-yönelim, güvenlik, hazzelik, uyarım, başarı, geleneksellik-uyma ve güç değerleri olarak sıralandığı görülmektedir.

Yapılan korelasyon analizi neticesinde ise araştırmanın bağımlı değişkeni olan yaşam doyumu değişkeni ile diğer değişkenler (*dünyevi değerler* ve *güç* hariç) arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. İlgili analiz bağlamında yaşam doyumu ile en yüksek düzeyde ilişki; *geleneksellik ve uyma* ($r = .208$; $p < .01$) değeri arasındadır. Yaşam doyumu ile en az ilişkili değişken ise *iyilikseverlik* ($r = .93$; $p < .05$) değeridir. Bununla birlikte yaşam doyumu *çalışma değerleri* arasında en yüksek düzeydeki ilişkiye *normatif değerler* ($r = .163$; $p < .001$) sahiptir. Çalışma değerlerinin kendi arasındaki bağlantı incelendiğinde, en yüksek ilişki düzeyinin *bireyci ve normatif* değerler arasında ($r = .567$; $p < .001$) olduğu görülmüştür.

Regresyon analizinde doğru sonuçlar elde edilmesi için bağımsız değişkenler arasında yüksek derecede ilişki bulunmamalıdır. Bağımsız değişkenler arası yüksek ilişki düzeyi, çoklu bağlantı olarak ifade edilmektedir. Değişimi açıklayan çoklu korelasyon katsayısı, etki büyüklüğünün sınırlanmasına sebep olmaktadır. Denklem güvenirliliğini düşürmektedir. Bu durumun tespiti için öncelikle bağımsız değişkenler arası ikili korelasyonlar incelenebilir. Eğer değişkenler arasında .80 üzerinde korelasyon bulunuyorsa çoklu bağlantı sorunu bulunduğu söylenebilir. Bu yöntemin yanı sıra bu soruna işaret eden değerler vardır. Bunlar Tolerance ve VIF değerleridir (Can, 2018: 280-281; Büyüköztürk, 2020: 102-103). Literatürde kabul gören farklı değerler bulunmakla birlikte bu çalışmada Allison (1999: 142)'un belirttiği değerler referans alınmıştır (Tolerance > 0.4; VIF < 2.5). Bu bağlamda regresyon analizinin

gerçekleştirilmesine yönelik ön koşulların sağlandığı görüldükten sonra yaşam doyumunu etkileyen temel/bireysel değerler ve çalışma değerleri incelenmiştir (bkz. Tablo 6. ve Tablo 7.).

Tablo 6. Çalışma Değerlerinin Yaşam Doyumuna Etkisi

Bağımsız Değişkenler	β	p	S. H.	Model İstatistiği	
Normatif Değerler	.109	.049	.043	R ² = .032	$p = .000$
Bireyci Değerler	.095	.125	.064	Adj. R ² = .028	Tolerance > 0.4
				F = 7.70	VIF < 2.5

* Bağımlı Değişken: Yaşam Doyumu

Tablo 6.'da görüldüğü üzere çalışma değerlerinden sadece *normatif değerlerin* yaşam doyumunu üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmüştür ($\beta = .109$, $p < .05$).

Tablo 7. Temel/Bireysel Değerlerin Yaşam Doyumuna Etkisi

Bağımsız Değişkenler	β	p	S. H.	Model İstatistiği	
Güç	-.027	.062	.263		
Başarı	-.016	.780	.024		
Hazcılık	.082	.165	.032		
Öz-yönelim	.095	.129	.037	R ² = .076	$p = .000$
Uyarım	.048	.395	.049	Adj. R ² = .058	Tolerance > 0.4
İyilikseverlik	-.037	.510	.035	F = 4.16	VIF < 2.5
Evrensellik	-.028	.641	.046		
Güvenlik	.067	.256	.047		
Geleneksellik ve Uyma	.185	.000	.034		

* Bağımlı Değişken: Yaşam Doyumu

Tablo 7.'ye göre temel/bireysel değerlerden sadece *geleneksellik ve uyma* değerinin yaşam doyumunu üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmüştür ($\beta = .185$, $p < .001$).

Çalışma kapsamında temel/bireysel değerler ve çalışma değerlerinin farklı gelir gruplarına göre yaşam doyumunu nasıl etkilediği konusu da merak edilmiştir. Bu bağlamda katılımcıların gelir gruplarına göre regresyon analizi gerçekleştirilmiştir (bkz. Tablo 8. ve Tablo 9.). Farklı gelir durumlarına göre yapılan regresyon analizi neticesinde; ailesinin geliri "4250 TL ve altı" olan katılımcılarda sadece *bireyci* ($\beta = -.183$, $p < .05$) ve *dünyevi* ($\beta = .215$, $p < .05$) değerlerin; ailesinin geliri 10000 TL ve üstü olanlarda ise sadece *normatif* ($\beta = .276$, $p < .05$) değerlerin yaşam doyumunu anlamlı bir şekilde etkilediği tespit edilmiştir.

Tablo 8. Farklı Gelir Durumlarına Göre Regresyon Analizi - Çalışma Değerleri

Gelir Durumu	Bağımsız Değişkenler	β	p	S. H.	Model İstatistiği	
4250 TL ve Altı	Normatif Değerler	.123	.202	.073	R ² = .060	$p = .012$
	Dünyevi Değerler	-.183	.050	.059	Adj. R ² = .043	Tolerance > 0.4
	Bireyci Değerler	.215	.045	.094	F = 3.73	VIF < 2.5
Gelir Durumu	Bağımsız Değişkenler	β	p	S. H.	Model İstatistiği	
10001 TL ve Üstü	Normatif Değerler	.276	.044	.113	R ² = .164	$p = .008$
	Dünyevi Değerler	.202	.158	.137	Adj. R ² = .126	Tolerance > 0.4
	Bireyci Değerler	-.003	.981	.180	F = 4.32	VIF < 2.5

* Bağımlı Değişken: Yaşam Doyumu

Tablo 9. Farklı Gelir Durumlarına Göre Regresyon Analizi - Temel Değerler

Gelir Durumu	Bağımsız Değişkenler	β	p	S. H.	Model İstatistiği	
4250 TL ve Altı	Güç	-.066	.556	.053	R ² = .151 Adj. R ² = .074 F = 1.97	p = .050 Tolerance > 0.4 VIF < 2.5
	Başarı	-.221	.059	.062		
	Hazcılık	.069	.568	.073		
	Öz-yönelim	-.135	.289	.101		
	Uyarım	.240	.050	.082		
	İyilikseverlik	-.097	.384	.107		
	Evensellik	.082	.493	.137		
	Güvenlik	.179	.139	.104		
Geleneksellik ve Uyma	.220	.055	.084			
Gelir Durumu	Bağımsız Değişkenler	β	p	S. H.	Model İstatistiği	
10001 TL ve Üstü	Güç	.031	.037	2.13	R ² = .300 Adj. R ² = .195 F = 2.86	p = .007 Tolerance > 0.4 VIF < 2.5
	Başarı	-.020	.275	-1.10		
	Hazcılık	.027	.107	1.63		
	Öz-yönelim	.054	.724	.355		
	Uyarım	.026	.063	1.89		
	İyilikseverlik	-.059	.686	-4.06		
	Evensellik	-.023	.869	-1.66		
	Güvenlik	-.049	.724	-3.55		
Geleneksellik ve Uyma	.299	.016	2.47			

* Bağımlı Değişken: Yaşam Doyumu

Tablo 9. incelendiğinde ailesinin geliri “4250 TL ve altı” olan katılımcılarda sadece *uyarım* ($\beta = .240$, $p < .05$) değeri ve “10001 TL ve üstü” olanlarda ise *güç* ($\beta = .031$, $p < .05$) ile *geleneksellik ve uyma* ($\beta = .299$, $p < .05$) değerleri yaşam doyumu üzerinde anlamlı etkiye sahip olduğu görülmektedir.

4. Sonuç

Bu çalışmada temel değerler ve çalışma değerlerinin yaşam doyumuyla olan ilişkisi tespit edilmiştir. Yapılan regresyon analiziyle söz konusu değerlerden bazılarının yaşam doyumu üzerinde anlamlı etkiye sahip olduğu ortaya konulmuştur.

Tevruz ve Turgut (2004)'un çalışma değerleri sınıflandırması bağlamında ele alınan temellendirme kapsamında, bu çalışmanın sunduğu önemli katkılardan biri, yaşam doyumunu olumlu yönde etkileyen tek çalışma değerinin normatif değerler olmasıdır. Bununla beraber önemli diğer bir husus, normatif değerlerle birlikte ele alınan diğer çalışma değerlerinin yaşam doyumu üzerinde anlamlı bir etkisinin görülmemiş olmasıdır. Normatif değerler modelde yer aldığı zaman, yaşam doyumu üzerindeki tek anlamlı değişimi bu değer oluşturmaktadır. Fakat normatif değerler modelden çıkarıldığı takdirde bireyci değerlerin yaşam doyumu üzerinde anlamlı bir etkisi ortaya çıkmaktadır. Tüm bunlarla birlikte dünyevi değerlerin her iki modelde de yaşam doyumu üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı görülmüştür. Dolayısıyla normatif değerleri gözetmenin, yaşam doyumunun artırılmasında önemli bir husus olduğu söylenebilir.

Normatif değerler literatürde topluma katkı sağlamak, sakınmak, dini görevini yerine getirmek ve düzen kurmak olarak ele alınmaktadır. Normatif değerlerin kapsamı içerisinde ise topluma hizmet etme, huzurlu ve sağlıklı olmayı amaç edinme, kötü yola sapmaktan ve yabancılaştırmaktan kendini korumakla birlikte yarar sağlama ve dini görevlerini yerine getirme gibi öne çıkan noktalar bulunmaktadır (Turgut, 2017). Bu bağlamda çalışmada yaşam doyumunu etkileyen en önemli çalışma değerinin normatif değerler olmasının önemi daha belirgin bir konuma gelmektedir. İnsan kendisi dışındaki varlıklara, insanlara ve bulunduğu

sosyal çevreye katkı sunma amacıyla bir değer tanımı yaptığı takdirde veya böyle bir hayat felsefesine sahip olduğunda daha mutlu bir birey olma ihtimalinin bulunmaktadır. Bununla beraber geçimini temin etmek ve prestij, otorite, kariyer ve maddi varlık edinerek toplum gözünde saygınlığı elde etmeyi hedeflemenin, mutluluğa olumlu etkisi açısından bu çalışmada herhangi bir bulguya ulaşılamamıştır. Bunun yanı sıra bilgi edinmek, sevdiği işi yapmak, hayatta bir şeyler yapabilmemiş olmayı amaçlamak, kendini bedensel ve zihinsel olarak geliştirmek adına zamanı değerlendirmek gibi faktörlerin bireyci değerler bağlamında mutluluğu olumlu etkilediği söylenebilir. Bireyin kendini geliştirmeye çalışmasının ve hayatını anlamlı ve verimli bir biçimde yaşamaya çabalamasının önemli olduğu vurgulanabilir. Kısaca bireyin gerek kendini geliştirmesi gerekse kendisi dışındakilere yarar sağlamak amacıyla bir hayat sürme çabası ekseninde bir sahip olması mutluluk açısından en önemli değerler kapsamında olduğu belirtilebilir.

Çalışmada yukarıda ifade edilen bulguyla tutarlı bir biçimde Schwartz (1994)'ın motivasyonel değer tiplerinden sadece geleneksellik ve uyma değerinin yaşam doyumunu üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Bu noktada geleneksellik ve uyma değerlerine sahip olan bireylerin yaşam doyumları; güç, başarı ve haz gibi değerlere sahip olan bireylere göre yaşam doyumunu çok daha olumlu etkilemektedir. Geleneksellik değerleri bağlamında; kültür veya dini gerekliliklerden kaynaklanan geleneklere ve düşüncelere saygılı olma, onlara bağlanma ve onları kabullenme kapsamında alçakgönüllü olma, hayatta kendine düşen payı kabullenmenin mutluluğa olumlu yönde etkisinin bulunduğu bu çalışmanın bulguları içerisinde yer almaktadır. Bununla beraber uyma değeri bağlamında diğer bireyleri üzmetmekten kaçınma, incelik ve nezaket sahibi olma ebeveynlere ve yaşlılara saygılı davranma, itaatkâr ve sadık olma gibi davranışların mutluluk üzerindeki etkisi bu çalışmada görülmüştür. Geleneksellik ve uyma yönlü bir anlayış, kişinin kendisi dışındakilere zarar vermemek ve onlarla birlikte sağlıklı ve huzurlu yaşayabilmek adına incelik, nezaket, saygı ve sadakat gibi değerlere sahip olunmasının önemini belirginleştirmektedir.

Katılımcılar dört farklı ailelerinin gelir düzeylerine göre ayrıştırıldığında; en düşük düzeyde olanlarda uyarım; en yüksek düzeyde olanlarda ise güç değeri ile normatif değerlere sahip olmanın yaşam doyumunu artırdığı görülmüştür. Geliri düşük olanların kendi arzu ettikleri ama ulaşamadıkları hazları yakaladıkları zamanlarda yaşamdan daha fazla keyif aldıkları görülmektedir. Ancak gelir durumu yükseldikçe güç değerinin yaşam doyumunu etkileyici bir durumu ortaya çıkmaktadır. Gelir durumu yüksek düzeyde olanlar güce odaklanarak, güçlü olmayı ve statü elde etmeyi arzu eden bir duruma doğru yönelmektedirler. Geliri yüksek olanlarda aynı zamanda geleneksel ve uyma değerlerinin de yaşam doyumunu artırıcı gücü bulunmaktadır. Dolayısıyla insanların çok parası olduğunda bile sadece güç elde etmek değil, geleneksel ve uyma değerleri onları mutlu etmekte ve kendisi dışındakileri değerli görme açısından motive etmektedir.

Bununla birlikte çalışma değerleri bağlamında; yüksek bir gelir durumuna sahip olduğunda normatif değerler, diğer çalışma değerlerinde daha fazla mutluluk üzerine etkisi bulunmaktadır. Gelir düzeyi düşük olanlarda ise bireyci değerler (bilgi edinmek, sevdiği işi yapmak, hayatta bir şeyler yapabilmemiş olmayı amaçlamak, kendini bedensel ve zihinsel olarak geliştirmek) yaşam doyumunu olumlu yönde etkilemektedir. Bunun yanında düşük gelir seviyesindeki bireylerde dünyevi değerler (prestij, otorite, kariyer ve maddi varlık elde ederek toplum nezdinde saygı görmeyi amaç edinmek ve geçimini sağlamak) yaşam doyumunu olumsuz etkilemektedir. Bu bağlamda düşük gelir seviyesindeki bireylerin kendilerini geliştirmek ve sevdikleri işi yapmak açısından mutluluğu buldukları ifade edilebilir.

Bu çalışmanın gerek temel gerekse çalışma değerleri ekseninde en önemli bulguları; normatif değerlerin yanında geleneksellik ve uyma değerlerinin mutluluk üzerindeki etkisini ortaya koymasıdır. İlkinde kendisi dışındakilere faydalı olma, ikincisinde ise kendisi dışındakilerin varoluşlarını nezaketli bir biçimde değerli görme yaklaşımı vardır. Bunun yanında düşük gelir seviyesine sahip olanlarda bireyci ve uyarım değerleri öne çıkmakta iken gelir yükseldikçe normatif değerler, güç ve geleneksellik-uyma değerlerinin mutluluk üzerindeki önemli etkileri dikkate değer bulgular olarak nitelendirilebilir.

Kaynakça

Ahn, N., Garcia, J. R. and Jimeno, J. F. (2004). The impact of unemployment on individual well-being in the EU. *European Network of Economic Policy Research Institutes, Working Paper, No: 29.*

- Allison, P. D. (1999). *Multiple regression: A primer*. Pine Forge Press.
- Asan, T., Ekşi, F., Doğan, A. ve Ekşi, H. (2013). Bireysel Değerler Envanteri'nin dilsel eşdeğerlik geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 27(27), 15-38.
- Ateş, E. (2019). Lise öğrencilerinin yaşam doyumlarını belirlemeye yönelik ölçek geliştirme çalışması. Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Bobowik, M., Basabe, N., Páez, D. et al. (2011). Personal values and well-being among Europeans, Spanish natives and immigrants to Spain: Does the culture matter?. *Journal of Happiness Studies*, 12, 401-419. <https://doi.org/10.1007/s10902-010-9202-1>
- Büyüköztürk, Ş. (2020). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum. (28. Baskı). Pegem Akademi.
- Can, A. (2018). SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi. (6. Baskı). Pegem Akademi.
- Chirkov, V., Ryan, R. M., Kim, Y. and Kaplan, U. (2003). Differentiating autonomy from individualism and independence: a self-determination theory perspective on internalization of cultural orientations and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(1), 97-110.
- Cieciuch, J. and Schwartz, S. H. (2012). The number of distinct basic values and their structure assessed by PVQ-40. *Journal of Personality Assessment*, 94(3), 321-328. <https://doi.org/10.1080/00223891.2012.655817>
- Dağlı, A. ve Baysal, N. (2016). Yaşam doyumunu ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(59), 1250-1263. <https://doi.org/10.17755/esosder.263229>
- Demirutku, K. ve Sümer, N. (2010). Temel değerlerin ölçümü: Portre Değerler Anketi'nin Türkçe uyarlaması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 17-25.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J. and Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71-75. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa4901_13
- Elizur, D. (1984). Facets of work values: A structural analysis of work outcomes. *Journal of Applied Psychology*, 69(3), 379-389. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.69.3.379>
- Flanagan, J. C. (1978). A research approach to improving our quality of life. *American Psychologist*, 33(2), 138-147. <https://doi.org/10.1037/0003-066x.33.2.138>
- Güngör, E. (1998). *Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar* (2. Baskı). Ötüken Yayınevi.
- Haybron, D. (2007). Life satisfaction, ethical reflection, and the science of happiness. *Journal of Happiness Study*, 8, 99-138. <https://doi.org/10.1007/s10902-006-9006-5>
- Hinton, P., McMurray, I. and Brownlow, C. (2014). *SPSS explained*. (2nd Edition). Routledge.
- Hofstede, G. (1991). *Culture's consequences: International differences in work-related values* (7th Edition). Sage Publications.
- Kilby, R. W. (1993). *The study of human values*. University Press of America.
- MacCallum, R. C., Roznowski, M. and Necowitz, L. B. (1992). Model modification in covariance structure analysis: The problem of capitalization on chance. *Psychological Bulletin*, 111, 490-504.
- Myers, D. G. and Diener, E. (1995). Who is happy? *Psychological Science*, 6(1), 10-19. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.1995.tb00298.x>
- Neugarten, B. L., Havighurst, R. J., and Tobin, S. S. (1961). The measurement of life satisfaction. *Journal of Gerontology*, 16, 134-143. <https://doi.org/10.1093/geronj/16.2.134>
- Nord, W.R., Brief, A.P., Atieh, J.M. and Doherty, E.M. (1985). Work values and the conduct of organizational behavior. In B.M. Staw, and L.L. Cummings (eds.), *Research in Organizational Behavior*, 10, pp. 1-42, Jai Press Inc.
- Özer, M. ve Karabulut, Ö. Ö. (2003). Yaşlılarda yaşam doyumunu. *Geriatrics*, 6(2), 72-74.
- Özkul, R. F. (2021). Dijital oyun oynayanların kişilik ve değerleri: Z kuşağı üzerine bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Rask, K., Astedt-Kurki, P. and Laippala, P. (2002). Adolescent subjective well-being and realized values. *Journal of Advanced Nursing*, 38(3), 254-263. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.2002.02175.x>
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. The Free Press.
- Ryan, R. M. and Deci, E. L. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25, 54-67.
- Sagiv, L. and Schwartz, S. H. (2000). Value priorities and subjective well-being: Direct relations and congruity effects. *European Journal of Social Psychology*, 30(2), 177-198. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-0992\(200003/04\)30:2<177::AID-EJSP982>3.0.CO;2-Z](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-0992(200003/04)30:2<177::AID-EJSP982>3.0.CO;2-Z)
- Sagiv, L., Roccas, S. and Hazan, O. (2004). Value pathways to well-being: Healthy values, valued goal attainment, and environmental congruence. In P.A. Linley and S. Joseph (Eds.) *Positive psychology in practice*, 68-85.

<https://doi.org/10.1002/9780470939338.ch5>

- Sağnak, M. (2004). Kişi-örgüt değer uyumunu ölçme çalışmaları ve kullanılan yöntemlerin karşılaştırılması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2(5), 101-124.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H. and Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research*, 8(2), 23-74.
- Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of human values?. *Journal of Social Issues*, 50, 19-45. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1994.tb01196.x>
- Schwartz, S. H. and Sagie, G. (2000). Value consensus and importance. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 31(4), 465-497. <https://doi.org/10.1177/0022022100031004003>
- Schwartz, S. H. et al. (2001). Extending the cross-cultural validity of the theory of basic human values with a different method of measurement. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32(5), 519-542. <https://doi.org/10.1177/0022022101032005001>
- Selim, S. (2007). Life satisfaction and happiness in Turkey. *Social Indicators Research*, 88, 531-562. <https://doi.org/10.1007/s11205-007-9218-z>
- Sheldon, K. M. and Elliot, A. J. (1999). Goal striving, need-satisfaction, and longitudinal well-being: The self-concordance model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76, 482-497.
- Shin, D. C. and Johnson, D. M. (1978). Avowed happiness as an overall assessment of the quality of life. *Social Indicators Research*, 5(4), 475-492. <https://doi.org/10.1007/bf00352944>
- Shumacker, R. E. and Lomax, R. G. (2010). *A beginner's guide to structural equation modeling* (3rd Edition). Routledge.
- Simon, D., Kriston, L., Loh, A., Spies, C., Scheibler, F., Wills, C. and Härter, M. (2010). Confirmatory factor analysis and recommendations for improvement of the Autonomy-Preference-Index (API). *Health Expectations*, 234-243. <https://doi.org/10.1111/j.1369-7625.2009.00584.x>
- Tevruz, S. ve Turgut, T. (2004). Çalışma amaçlarının tesbiti ve çalışma amaçları testinin geliştirilmesi. *Öneri*, 6, 33-44.
- Tevruz, S., Turgut, T. ve Çinko, M. (2010). *Bir merakın peşinde: Amaç'tan başarı'ya* (1. Baskı). Beta Yayınları.
- Tracy, L. (1989). *The living organization: systems of behavior*. Praeger Publishers.
- Turgut, T. (2017). Çalışma değerleri. Turgut, T. ve Çinko M. (Eds.), *Değerli insana "değer"li çalışmalar* içinde Beta Yayınları, 21-49.
- Twenge, J., Campbell, S., Hoffman, B. and Lance, C. E. (2010). Generational differences in work values: Leisure and extrinsic values increasing, social and intrinsic values decreasing. *Journal of Management*, 36(5), 1117-1142.
- Veenhoven, R. (1996). The study of life satisfaction. In W. E. Saris, R. Veenhoven, A. C. Scherpenzeel, and B. Bunting (Eds). *A comparative study of satisfaction with life in Europe*, 11-48, Eötvös University Press.
- Yetim, Ü. (1991). Kişisel projelerin organizasyonu ve örüntüsü açısından yaşam doyumu, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.